

DOI : 10.33274/2079-4819-2020-72-1-21-29

JEL : A10, O31

УДК: 658.589:338

Лохман Н. В.,
д-р екон. наук,
доцент

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна,
e-mail: lokhman@donnuet.edu.ua

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ КАТЕГОРІЙ «ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА»

UDC 658.589:338

Lokhman N. V.,
Grand PhD in Economic
sciences,
Associate Professor

Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,
Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: lokhman@donnuet.edu.ua

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE CATEGORIES OF "ENTERPRISE INNOVATIVE POTENTIAL"

Мета — проведення компаративного аналізу категорії «інноваційний потенціал підприємства» та систематизація підходів до його розуміння.

Методи. У процесі дослідження використано прийоми абстракції (для виявлення підходів до розуміння та ознак інноваційного потенціалу підприємства), системного аналізу та синтезу (для формування власного бачення інноваційного потенціалу підприємства).

Результати. Моніторинг понятійно-категоріального апарату інноваційного потенціалу підприємства виявив достатньо велику багатогранність поглядів на цю категорію, що відображається в наявності підходів: системного, структурного, інтерфейсного, ресурсного, ресурсно-результативного, процесного, управлінського, ринково-цільового, комплексного, інтегрального.

Структурний підхід до визначення інноваційного потенціалу підприємства акцентує увагу на окремих компонентах потенціалу. Ресурсно-результативний підхід до характеристики інноваційного потенціалу підприємства полягає у використанні наявних ресурсів на підприємстві для забезпечення результату у вигляді інноваційного ефекту в ринкових умовах. З точки зору управлінського підходу, під інноваційним потенціалом підприємства треба розуміти узагальнені характеристики можливостей системи управління до впровадження інноваційного потенціалу. Комплексний підхід передбачає визначення поняття інноваційного потенціалу підприємства як комплексної категорії, яка характеризує частоту й ефективність упровадження на підприємстві інновацій, їх розроблення, готовність персоналу до змін.

На думку автора, інноваційний потенціал підприємства — це комплексна система, яка складається з сукупності ресурсів (фінансових, кадрових, матеріально-технічних, інформаційних), інноваційних можливостей (клієнтських, ринкових, репутаційних), ступеня готовності до інноваційних перетворень (проектна, інтелектуальна, організаційна та готовність взаємодії).

Ключові слова: інноваційний потенціал, підприємство, підхід, ресурси, система, структура, управління, процес.

Постановка проблеми. Інноватизація національної економічної системи є визначальною умовою інтеграції України до світового суспільства. Головним чинником ефективного

© Н. В.Лохман, 2020

існування та успішного розвитку економічної системи країни, за мінливих умов господарювання, є наявність та розвиток інноваційного потенціалу окремих підприємств. При цьому важливо розуміти категорії та генезис цього поняття, враховуючи сучасний теоретичний та методологічний досвід, який за десятиліття інтенсивного розвитку інноваційної діяльності надав можливість створити ефективну систему інноваційного потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок в обґрунтування сутності інноваційного потенціалу підприємства здійснили вітчизняні та закордонні науковці: Г. Е. Баженов, О. А. Кисліцина, Т. А. Васильєва, С. В. Леонов, Я. М. Кривич, Л. С. Головова, М. А. Йохна, С. В. Декалю, Н. А. Заглумина, Е. А. Лаптева, К. В. Маричева, О. І. Маслак, О. О. Безручко, М. В. Маслак, В. О. Матросова, О. Д. Матросов, С. І. Мельник, С. Мукашева, Е. А. Павлова, Л. А. Смирнова, І. В. Радзівіло, И. В. Родионова, І. В. Федулова, Л. І. Чернобай, П. Б. Кишеня та ін.

Теоретичне дослідження інноваційного потенціалу організації наведено в роботах І. В. Багрової, Т. І. Тищенко, В. Н. Лазарева, Е. В. Пирогової, М. В. Кангро. Категорію «інноваційний потенціал компанії» розглянуто в роботі А. Е. Череповицина, А. Краславски.

Мета статті — компаративний аналіз категорії «інноваційний потенціал підприємства» та систематизація підходів до його розуміння.

Виклад основного матеріалу дослідження. Моніторинг понятійно-категоріального апарату інноваційного потенціалу підприємства виявив достатньо велику увагу з боку науковців до цього питання. Більшість авторів визначають інноваційний потенціал підприємства з точки зору структурного підходу (С. А. Кузьмин [10], Е. А. Павлова, Л. А. Смирнова [20], И. В. Родионова [22], Л. В. Дерманська [6]) та ресурсно-результативного (Н. А. Заглумина [8], Е. А. Лаптева [13], Т. А. Васильєва, С. В. Леонов, Я. М. Кривич [4], О. І. Маслак, О. О. Без-

ручко, М. В. Маслак [15]). Так, структурний підхід до визначення цього поняття акцентує увагу на окремих компонентах потенціалу (науково-технічних, виробничо-технологічних, кадрових, трансферно-технологічних, фінансових, інтелектуальних, організаційно-управлінських, інформаційно-методичних та інших); ці компоненти будуть впливати на мотивацію праці, культуру виробництва, спонукаючи до нововведень і створюючи сприятливі умови для змін у соціально-економічних відносинах на підприємстві (рис. 1).

Ресурсно-результативний підхід до характеристики інноваційного потенціалу підприємства полягає у використанні наявних ресурсів на підприємстві для забезпечення результату у вигляді інноваційного ефекту в ринкових умовах. Близьким за значенням є визначення інноваційного потенціалу з позиції ресурсного підходу [18, 14, 19, 24]: «під інноваційним потенціалом підприємства слід розуміти ресурси: матеріальні, нематеріальні, фінансові, кадрові, інформаційні, природні, організаційні та технічні, які можна використовувати в інноваційних процесах». Ще одним підходом, який корелюється з ресурсно-результативним підходом, є ринково-цільовий підхід [3, 5, 17]: «інноваційний потенціал підприємства формується під впливом факторів як зовнішнього, так і внутрішнього середовища і являє собою міру готовності до реалізації інноваційного проекту або програми інноваційних перетворень і впровадження інновації задля формування конкурентних переваг підприємства».

Такі автори, як М. А. Йохна, С. В. Декаля [7], І. В. Радзівіло [21], О. В. Якименко [26] пропонують розглядати інноваційний потенціал підприємства як складну, багатоеlementну та динамічну систему, тобто інноваційний потенціал пов'язує в єдиний комплекс ресурси підприємства, здатність ефективно ними розпоряджатися, зовнішні умови господарювання взагалі та інноваційної діяльності зокрема, механізм інноваційного розвитку, роль інноваційного потенціалу в ньому.

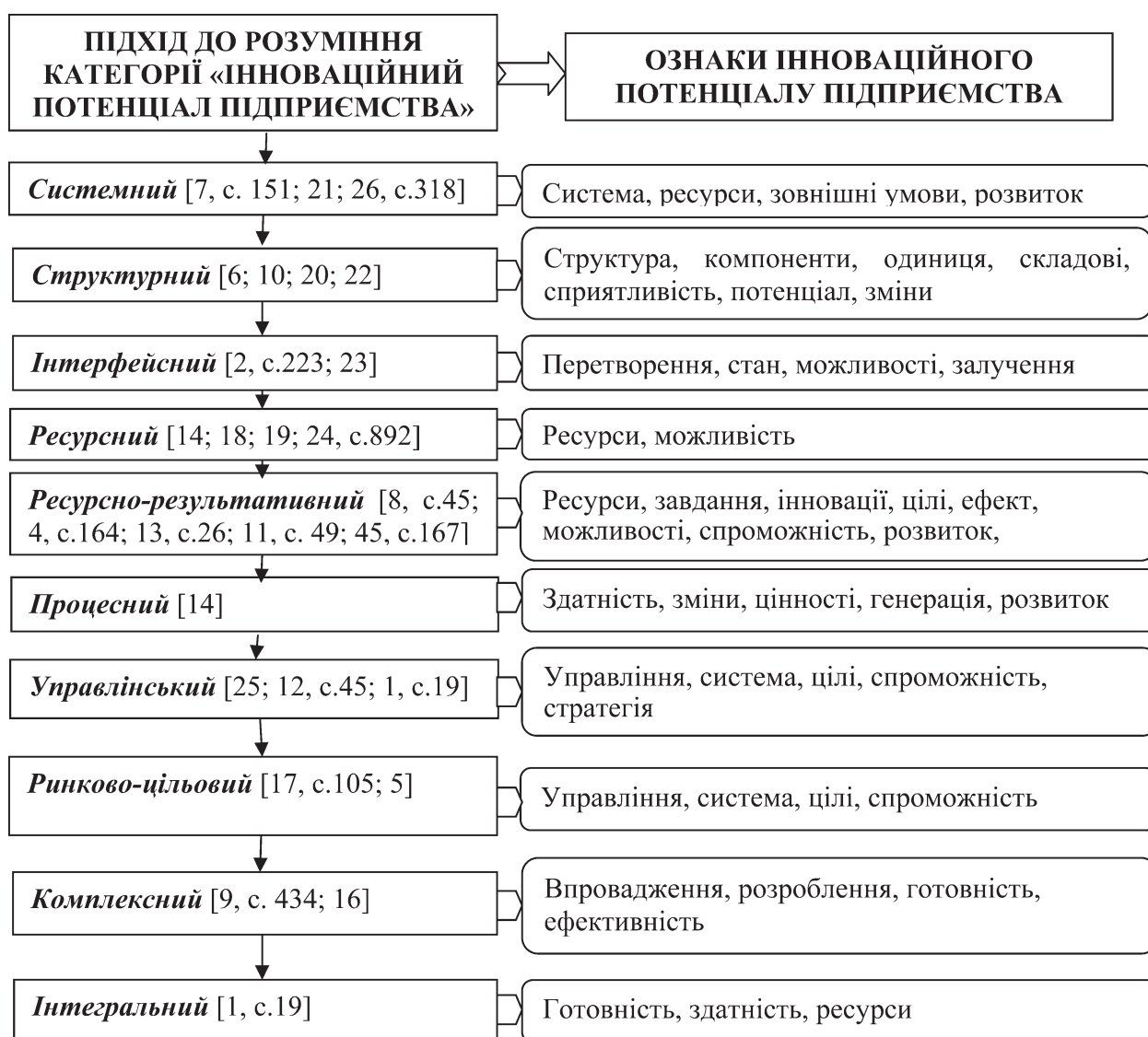

Рис. 1. Позиції авторів щодо характеристики категорії «інноваційний потенціал підприємства»

Ще одне бачення цього поняття базується на тому, що інноваційний потенціал підприємства визначає можливості і глибину інноваційних перетворень і залежно від його величини і якісного стану забезпечує систему зав'язків щодо обміну інформацією з питань інноваційної діяльності [2].

Автори Л. І. Чернобай, П. Б. Кишеня [25], Ю. О. Лазаренко [12] трактують поняття інноваційного потенціалу підприємства з точки зору управлінського підходу, а саме: під інноваційним потенціалом підприємства треба розуміти узагальнені характеристики можливостей системи управління до впровадження інноваційного потенціалу, що визначається структурою та змістом елементів системи управління, їх невикористаними та прихованими можливостями, які викорис-

товуються з метою досягнення поставлених цілей [25]; інноваційний потенціал — це передумова інноваційної діяльності та спроможність підприємства здійснювати інноваційні перетворення та управляти ними [12].

Згідно з процесним підходом, К. В. Маричева [14] пропонує розглядати цю категорію в рамках інноваційного процесу, а саме: інноваційний потенціал слід визначати не тільки імітаційною здатністю підприємств до використання «чужих» нововведень, але і здатністю самостійно виробляти прогресивні зміни і нові цінності в процесі інноваційної діяльності.

Такі автори, як О. І. Маслак, О. О. Безручко, М. В. Маслак [15] та С. В. Князь, О. В. Князь, Ю. О. Андріанов [9] пропонують розглядати інноваційний потенціал під-

приємства з погляду комплексного підходу. Так О. І. Маслак, О. О. Безручко, М. В. Маслак характеризують поняття інноваційного потенціалу підприємства як «комплексну категорію, яка показує частоту і ефективність впровадження на підприємстві інновацій, їх розробку, готовність персоналу до змін», тоді як С. В. Князь, О. В. Князь, Ю. О. Андріанов пропонують поняття категорії, яка є похідною від інноваційного потенціалу, а саме: інвестиційно-інноваційний потенціал підприємства як «комплексне поняття, яке характеризує частоту і ефективність впровадження на підприємстві інвестицій в інновації, потенціал підприємства щодо розроблення і впровадження інновацій та готовність персоналу підприємства до змін» [9, с. 434]. У науковій літературі також існує тлумачення понять «адаптаційний інноваційний потенціал підприємства» та «стратегічний інноваційний потенціал підприємства». Так «під адаптаційним інноваційним потенціалом слід розуміти можливість захищеності інноваційного потенціалу підприємства від прямих (активних) або непрямих (пасивних) економічних погроз, наприклад, пов'язаних з неефективною науково-промисловою політикою держави або формуванням несприятливого інноваційного клімату, і здатність до його відтворення, що забезпечується завдяки проведенню аналізу інноваційного потенціалу й інноваційного клімату на різних циклах життєвого розвитку підприємства» [23]. Стратегічний інноваційний потенціал характеризує «можливості ефективного управління інноваційною діяльністю підприємства в процесі реалізації стратегій досягнення його цілей» [9, с. 429]. Ці модифіковані поняття дають можливість агрегувати сутність інноваційного потенціалу скрізь призму визначеного змісту інноваційної діяльності.

Близьким за значенням до поняття інноваційного потенціалу підприємства є такі поняття, як «інноваційний потенціал організації» [1, 11], розглядається з позиції ресурсно-результативного та інтегрального підходів та «інноваційний потенціал компанії» [24], розглядається з позиції ресурсного підходу.

Проведений компаративний аналіз поняття «інноваційний потенціал підприємства (організації, компанії)» дозволяє запропонувати власний погляд на розуміння цього поняття: *інноваційний потенціал підприємства — це комплексна система, яка складається з сукупності ресурсів (фінансових, кадрових, матеріально-технічних, інформаційних), інноваційних можливостей (клієнтських, ринкових, репутаційних), ступеня готовності до інноваційних перетворень (проектна, інтелектуальна, організаційна та готовність взаємодії), наявності та узгодженості зазначених елементів дозволяє визначити механізм подальшого стратегічного розвитку підприємства.*

Підводячи підсумки проведеного дослідження понятійно-категоріального апарату інноваційного потенціалу підприємства, слід виокремити такі ключові полюси його характеристики:

- інноваційний потенціал є основною складовою потенціалу підприємства;
- інноваційний потенціал напряму залежить від ресурсної бази;
- інноваційний потенціал характеризує можливості і спроможність інноваційних перетворень і залежно від його величини і якісного стану визначається охоплення тих чи інших етапів інноваційного процесу;
- використання інноваційного потенціалу дає можливість переходу від традиційного до нового стану.

Тобто, слід вважати інноваційний потенціал трампліном для розвитку будь-якого підприємства, і розуміти його як багатогранне поняття, яке має багатовекторність в його сприйнятті.

Висновки. Інноваційний потенціал підприємства є складною багатогранною категорією, яку різні автори визначають із позицій: системного, структурного, інтерфейсного, ресурсного, ресурсно-результативного, процесного, управлінського, ринково-цільового, комплексного, інтегрального підходів. Надано власне визначення інноваційного потенціалу підприємства як комплексної системи, яка складається з сукупності ресурсів (фінансових, кадрових, матеріально-технічних,

інформаційних), інноваційних можливостей (клієнтських, ринкових, репутаційних), ступеня готовності до інноваційних перетворень (проектна, інтелектуальна, організаційна та готовність взаємодії). Перспективами подальшого дослідження є визначення взаємозв'язку інноваційного потенціалу підприємства з такими категоріями, як «інноваційний потенціал країни», «інноваційний потенціал галузі», «інноваційний потенціал регіону», «інноваційний потенціал персоналу».

Список літератури

1. Багрова І. В., Тищенко Т. І. Удосконалення використання інноваційного потенціалу промислових підприємств на засадах урахування його властивостей. *Вісник економічної науки України*. 2012. № 1. С. 18–23.
2. Баженов Г. Е., Кислицына О. А. Инновационный потенциал предприятия: экономический аспект. *Вестник Томского государственного университета*. 2009. № 323. С. 222–228.
3. Баранчеев В. П., Гунин В. Н., Ляпина С. Ю. Инновационный менеджмент : учеб. пос. Москва : Финстатинформ, 2000. 127 с.
4. Васильева Т. А., Леонов С. В., Кривич Я. М. Концептуальні основи формування системи управління потенціалом інноваційного розвитку підприємства на засадах маркетингу. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. № 4. Т. І. С. 160–171. URL : <http://mmi.fem.sumdu.edu.ua> (дата звернення : 27.06.2018).
5. Головкова Л. С. Особливості потенціалу підприємств корпоративного типу. *Збірник наукових праць Донецького державного університету управління*. 2006. Т. 5. Вип. 42. С. 199–203.
6. Дерманська Л. В. Теоретичні засади формування концепції інноваційного розвитку підприємств. *Інноваційна економіка*. Тернопіль. 2011. № 6 (25). С. 171–175.
7. Йохна М. А., Декалю С. В. Формування структури інноваційного потенціалу підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 4. Т. 1. С. 150–154.
8. Заглумина Н. А. Инновационная активность, инновационный потенциал, инновационный климат: взаимосвязи. *Инновации*. 2010. № 11 (145). С. 45–48.
9. Князь С. В., Князь О. В., Андриянов Ю. О. Оцінювання інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства на засадах активізування маркетингової діяльності. С. 429–435. URL : <http://vlp.com.ua/node/1840> (дата звернення: 29.05.2018).
10. Кузьмин С. А. Исследование оценки инновационного развития стран мира. *Теория и практика современной науки*. №8 (14). 2016. URL: www.modern-j.ru (дата звернення: 26.05.2018).
11. Лазарев В. Н., Пирогова Е. В., Кангро М. В. Организационный потенциал предприятия : учеб. пособие. Ульяновск : УлГТУ, 2016. 190 с.
12. Лазаренко Ю. О. Інноваційна активність підприємства як економічна категорія. *Стратегія економічного розвитку України*. 2010. Вип. 26–27. С. 40–48.
13. Лаптева Е. А. Развитие методов оценки инновационного потенциала промышленных предприятий: дис. ... канд. экон. наук: 08.00.05. Саратов, 2014. 150 с.
14. Маричева К. В. Инновационный потенциал предприятия как фактор конкурентоспособности. *Экономика и менеджмент инновационных технологий*. 2013. № 3. URL : <http://ekonomika.snauka.ru/2013/03/1655> (дата обращения: 11.01.2018).
15. Маслак О. І., Безручко О. О., Маслак М. В. Управління інноваційним потенціалом підприємства в умовах циклічності. *Економіка і організація управління*. 2014. № 1 (17)–2 (18). С. 166–173.
16. Матросова В. О., Матросов О. Д. Сутність та складові інноваційного потенціалу як основа управління інноваційною діяльністю. *Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПИ»*: зб. наук. пр. Темат. вип.: Технічний прогрес і ефективність виробництва. — Харків: НТУ «ХПИ». 2011. № 26. С. 80–86.
17. Мельник С. І. Оцінка складових формування інноваційного потенціалу підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 5. Т. 3. С. 103–110.

18. Мірошніченко О. Ю., Карюк В. І. Етапи формування організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності підприємств. *Ефективна економіка*. 2012. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=298> (дата обращения: 20.11.2018).

19. Мукашева С. Анализ инновационного потенциала предприятий в РК. *Вестник КазНУ*. 2011. № 84. URL: <http://be.kaznu.kz/index.php/math/article/view/722> (дата обращения: 6.06.2018).

20. Павлова Е. А., Смирнова Л. А. Оценка конкурентных преимуществ предприятия на основе анализа его инновационного потенциала. *Современные проблемы науки и образования*. 2015. № 1-1. URL : <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=17988> (дата обращения: 10.02.2018).

21. Радзівіло І. В. Механізм формування інноваційного потенціалу промислового підприємства на основі застосування системно-динамічного підходу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 14. С. 63–67. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2012_14_19 (дата звернення: 20.03.2018).

22. Родионова И. В. Методы оценки инновационного потенциала промышленных предприятий. *Известия Тульского государственного университета. Экономические и юридические науки*. 2012. С. 236–242. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/metody-otsenki-innovatsionnogo-potentsiala-proizvodstvennyh-predpriyatiy> (дата обращения: 12.02.2018).

23. Федулова І. В. Інноваційний адаптаційний потенціал підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2008. №10. С. 59–64.

24. Череповицин А. Е., Краславски А. Исследование инновационного потенциала нефтегазовой компании на разных стадиях эксплуатации месторождений. *Записки Горного института*. 2016. Т. 222. С. 892–902.

25. Чернобай Л. І., Кишеня П. Б. Інноваційний потенціал системи управління: структура і принципи формування. *Lviv Polytechnic National University Institutional Repository*. URL : <http://ena.lp.edu.ua> (дата звернення: 27.09.2018).

26. Якименко О. В. Вплив інноваційного потенціалу на розвиток будівельних підприємств. *Збірник наукових праць ВНАУ*. 2013. №4 (81). С. 316–325.

References

1. Bahrova, I. V., Tyschenko, T. I. (2012). *Udoskonalennia vykorystannia innovatsiinoho potentsialu promyslovykh pidpriemstv na zasadakh urakhuvannia yoho vlastyvostei* [Improvement of the use of innovative potential of industrial enterprises on the basis of taking into account its properties]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy* [Bulletin of Economic Science of Ukraine], no. 1, pp. 18–23.

2. Bazhenov, G. E., Kislicyna, O. A. (2009). *Innovacionnyj potencial perdprijatija: jekonomiceskij aspekt* [Innovative potential of the enterprise: the economic aspect]. *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta* [Bulletin of Tomsk State University], no. 323, pp.222–228.

3. Barancheev, V. P., Gunin, V. N., Lyapina, S. Yu. (2000). *Innovacionnyj menedzhment: ucheb. Posobie* [Innovative management: manual]. Moscow, Finstatinform Publ., 127 p.

4. Vasylieva, T. A., Lieonov, S. V., Kryvych, Ya. M. (2011). *Kontseptualni osnovy formuvannia systemy upravlinnia potentsialom innovatsiinoho rozvytku pidpriemstva na zasadakh marketynhu* [Conceptual bases of forming a system of management of the potential of innovative development of the enterprise on the basis of marketing]. *Marketynh i menedzhment innovatsii* [Marketing and Innovation Management], no. 4, vol. I, pp. 160–171. Available at : <http://mmi.fem.sumdu.edu.ua>.

5. Holovkova, L. S. (2006). *Osoblyvosti potentsialu pidpriemstv korporatyvnoho typu* [Peculiarities of the potential of enterprises of the corporate type]. *Zbirnyk naukovykh prats Donetskoho derzhavnoho universytetu upravlinnia* [Collection of scientific works of Donetsk State University of Management], no. 42, vol. 5, pp. 199–203.

6. Dermanska, L. V. (2011). *Teoretychni zasady formuvannia kontseptsii innovatsiinoho rozvytku pidpriemstv* [Theoretical principles of formation of the concept of innovative development of enterprises]. *Innovatsiina ekonomika*

[Innovative economy]. Ternopil, no. 6 (25), pp. 171–175.

7. Jokhna, M. A., Dekaliu, S. V. (2010). *Formuvannia struktury innovatsiinoho potentsialu pidpriemstva* [Formation of the structure of the innovative potential of the enterprise]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu* [Bulletin of Khmelnytsky National University], no. 4, vol. 1, pp.150–154.

8. Zaglumina, N. A. (2010). *Innovacionna-ja aktivnost', innovacionnyj potencial, innovacionnyj klimat: vzaimosvjazi* [Innovative activity, innovative potential, innovative climate: interrelations]. *Innovacii* [Innovations], no. 11 (145), pp. 45–48.

9. Kniaz, S. V., Kniaz, O. V., Andrianov, Yu. O. (2015). *Otsiniuvannia investytsiino-innovatsiinoho potentsialu pidpriemstva na zasadakh aktyvizuvannia marketynhovoï diïalnosti* [Estimation of investment and innovation potential of the enterprise on the basis of activation of marketing activity], pp. 429–435. Available at : <http://vlp.com.ua/node/1840>.

10. Kuz'min, S. A. (2016). *Issledovanie ocenki innovacionnogo razvitija stran mira. Teorija i praktika sovremennoj nauki* [Study assessing the innovative development of the world]. *Teorija i praktika sovremennoj nauki* [Theory and practice of modern science], no. 8 (14). Available at : www.modern-j.ru.

11. Lazarev, V. N., Pirogova, E. V., Kangro, M. V. (2016). *Organizacionnyj potencial predprijatija* [Organizational potential of the enterprise]. Ul'janovsk, UIGTU Publ., 190 p.

12. Lazarenko, Yu. O. (2010). *Innovatsiina aktyvnist pidpriemstva yak ekonomichna katehoriia* [Innovative activity of the enterprise as an economic category]. *Stratehiia ekonomichnogo rozvytku Ukrainy* [Strategy of economic development of Ukraine], no. 26–27, pp. 40–48.

13. Lapteva, E. A. (2014). *Razvitie metodov ocenki innovacionnogo potentsiala promyshlennykh predpriyatij* [Development of methods for assessing the innovative potential of industrial enterprises. Thesis PhD in Economic sciences]. Saratov, 150 p.

14. Maricheva, K. V. (2013). *Innovacionnyj potencial predprijatija kak faktor konkurentosposobnosti* [Innovative potential of the enterprise as a factor of competitiveness]. *Jekonomika i menedzhment innovacionnykh tehnologij* [Economics and management of innovative technologies], no. 3. Available at : <http://ekonomika.snauka.ru/2013/03/1655>.

15. Maslak, O. I., Bezruchko, O. O., Maslak, M. V. (2014). *Upravlinnia innovatsiinym potentsialom pidpriemstva v umovakh tsyklichnosti* [Management of the innovative potential of the enterprise in the conditions of cyclicity]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia* [Economics and management organization], no. 1 (17)–2 (18), pp. 166–173.

16. Matrosova, V. O., Matrosov, O. D. (2011). *Sutnist ta skladovi innovatsiinoho potentsialu yak osnova upravlinnia innovatsiinoiu diïalnistiu* [Essence and components of innovation potential as a basis for management of innovation activity]. *Visnyk Nats.tekhn.un-tu «KhPI»: zb.nauk.pr.* [Bulletin of the National tech Un-TU «KhPI»], no. 26, pp. 80–86.

17. Melnyk, S. I. (2010). *Otsinka skladovykh formuvannia innovatsiinoho potentsialu pidpriemstva* [Assessment of components of the formation of innovative potential of the enterprise]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu* [Bulletin of Khmelnytskyi National University], no. 5, vol. 3, pp. 103–110.

18. Miroshnychenko, O. Yu., Kariuk, V. I. (2012). *Etapy formuvannia orhanizatsiino-ekonomichnogo mekhanizmu innovatsiinoï diïalnosti pidpriemstv* [Stages of formation of organizational and economic mechanism of innovative activity of enterprises]. *Efektivna ekonomika* [Effective economy], no. 2. Available at : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2981>.

19. Mukasheva, S. (2011). *Analiz innovacionnogo potentsiala predpriyatij v RK* [Analysis of the innovation potential of enterprises in the Republic of Kazakhstan]. *Vestnik KazNU* [Bulletin of KazNU], no. 84. pp. 65–69. Available at : <http://be.kaznu.kz/index.php/math/article/view/722>.

20. Pavlova, E. A., Smirnova, L. A. (2015). *Ocenka konkurentnyh preimushhestv predpriyatija na osnove analiza ego innovaciogo potentsiala* [Evaluation of the competitive advantages of an enterprise based on an analysis of its innovative potential]. *Sovremennye problemy nauki i obrazovanija* [Modern problems of science and education], no. 7 (172), pp. 1–1. Available at : <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=17988>.
21. Radzivilo, I. V. (2012). *Mekhanizm formuvannia innovatsiinoho potentsialu promyslovoho pidpriemstva na osnovi zastosuvannia systemno-dynamichnoho pidkhodu* [Mechanism of formation of innovative potential of industrial enterprise on the basis of application of system-dynamic approach]. *Investysii: praktyka ta dosvid* [Investments: practice and experience], no. 14, pp. 63–67. Available at : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2012_14_19.
22. Rodionova, I. V. (2012). *Metody otsenki innovatsionnogo potentsiala promyshlennyh predpriyatij* [Methods for assessing the innovative potential of industrial enterprises]. *Izvestija Tul'skogo gosudarstvennogo universiteta. Ekonomicheskie i yuridicheskie nauki* [News of Tula State University. Economic and legal sciences], pp. 236–242. Available at : <https://cyberleninka.ru/article/n/metody-otsenki-innovatsionnogo-potentsiala-proizvodstvennyh-predpriyatij>.
23. Fedulova, I. V. (2008). *Innovatsiinyi adaptatsiinyi potentsial pidpriemstva* [Innovative adaptive potential of the enterprise]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini* [Formation of market relations in Ukraine], no. 10, pp. 59–64.
24. Cherepovitsyn, A. E., Kraslavski, A. (2016). *Issledovanie innovatsionnogo potentsiala neftegazovoy kompanii na raznyh stadiyah ekspluatatsii mestorozhdenij* [Study of the innovative potential of an oil and gas company at different stages of field exploitation]. *Zapiski Gornogo instituta* [Notes of the Mining Institute], vol. 222, pp. 892–902.
25. Chernobai, L. I., Kyshenia, P. B. (2015). *Innovatsiinyi potentsial systemy upravlinnia: struktura i pryntsypy formuvannia* [Innovative potential of the management system: structure and principles of formation]. *Lviv Polytechnic National University Institutional Repository*. Available at : <http://ena.lp.edu.ua>.
26. Yakymenko, O. V. (2013). *Vplyv innovatsiinoho potentsialu na rozvytok budivelnnykh pidpriemstv* [Influence of innovative potential on the development of construction enterprises]. *Zbirnyk naukovykh prats VNAU* [Collection of scientific works of VNAU], no. 4 (81), pp. 316–325.

Objective. The objective of the article is to carry out a comparative analysis of the category of «innovative potential of the enterprise» and systematize approaches to its understanding.

Methods. In the process of research, techniques of abstraction (to identify approaches to understanding and signs of innovation potential of the enterprise), system analysis and synthesis (to form their own vision of the innovative potential of the enterprise) are used.

Results. Monitoring of the conceptual and categorical apparatus of the innovative potential of the enterprise reveals a sufficiently wide variety of views on this category, which is reflected in the presence of approaches: systemic, structural, interface, resource, resource-efficient, process, management, market-based, comprehensive, integrated.

The structural approach to determining the innovation potential of an enterprise focuses on individual components of the potential. The resource-efficient approach to characterizing the innovation potential of the enterprise is to use the available resources at the enterprise to ensure the result in the form of an innovative effect in market conditions. From the point of view of management approach, under the innovative potential of the enterprise it is necessary to understand the generalized characteristics of the capabilities of the management system to the implementation of innovative potential. A comprehensive approach involves defining the concept of innovation potential of the enterprise as a complex category, which characterizes the frequency and effectiveness of innovation implementation at the enterprise, their development, and the readiness of staff to change.

According to the author, the innovative potential of the enterprise is a complex system consisting of a set of resources (financial, personnel, logistical, information), innovative capabilities (client, market, reputational), the degree of readiness for innovative transformations (project, intellectual, organizational and willingness to interact).

Key words: innovation potential, enterprise, approach, resources, system, structure, management, process.

Надійшла до редакції 06.04.2020

DOI : 10.33274/2079-4819-2020-72-1-29-39

JEL : M11, Z32

УДК 005.511:338.48 (477)

Ніколайчук О. А.,
канд. екон. наук

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна,
e-mail: nikolaichuk@donnuet.edu.ua

АНАЛІЗ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ ПРИБУТКОВОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ПОКАЗНИКА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ

UDC 005.511:338.48 (477)

Nikolaichuk O. A.,
PhD in Economic sciences

Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,
Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: nikolaichuk@donnuet.edu.ua

ANALYSIS AND OPTIMIZATION OF DOMESTIC TOURIST ENTERPRISES PROFITABILITY AS A BUSINESS PROCESS RESULTS INDICATOR

Мета — аналіз та оптимізація прибутковості вітчизняних туристичних підприємств на засадах процесного управління.

Методи. Дослідження ґрунтуються на комплексному аналізі показників прибутковості туристичних підприємств України. Використано загальнонаукові методи: аналіз, синтез, індукція, дедукція, графічний метод, групування, порівняння, метод відносних величин, структурний аналіз (для оцінювання прибутковості суб'єктів туристичної діяльності) та абстрактно-логічний метод (для формулювання пропозицій та висновків).

Результати. Розглянуто особливості та види бізнес-процесів туристичних підприємств. Проведено оцінювання динаміки та структури операційного прибутку суб'єктів туристичної діяльності-юридичних осіб за 2011–2018 рр. Розглянуто показники динаміки рентабельності реалізації суб'єктів туристичної діяльності, усереднені показники прибутковості на один суб'єкт туристичної діяльності. Виокремлено основні чинники та тенденції зміни прибутковості за суб'єктами туристичної діяльності в Україні. За виявленими тенденціями зміни операційного прибутку туристичних підприємств встановлено недостатню ефективність їх бізнес-процесів та ускладнену адаптацію до різких змін зовнішнього середовища. Виявлено, що найнеефективніше управління бізнес-процесами організовано в туристичних операторів, що підтверджено найвищими показниками результативності. Для туристичних агентів ефективність бізнес-процесів є невисокою, а основними причинами зниження прибутковості є збільшення собівартості туристичних

© О. А. Ніколайчук, 2020